

Олена Дмитрівна ЩЕРБАНЬ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів Київського національного торговельно-економічного університету
E-mail: Elenascherban@mail.ru

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Щербань, О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства [Текст] / Олена Дмитрівна Щербань // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2016. – Том 23. – № 2. – С. 206-212. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, несприятливою податковою політикою, скороченням виробництва, а також дефіцитом фінансових ресурсів. Невиконання підприємством своїх зобов'язань негативно відображається на перспективах його подальшого існування. Визначенні проблеми мають вивчатися при запровадженні ефективної політики управління ліквідністю підприємства. Саме тому необхідно звернути увагу на проблеми управління ліквідністю та діловою активністю підприємства задля покращення його функціонування, підтримки стабільності фінансового стану підприємства, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) і стабільності економічного зростання, підвищення ефективності роботи підприємства відносно величини авансованих ресурсів або відносно величини їх споживання в процесі виробництва.

Мета. Метою написання статті є розкриття теоретичних положень та удосконалення процесу управління ліквідністю та діловою активністю підприємства.

Метод (методологія). Досягнення поставлених завдань при викладенні матеріалу здійснюється за допомогою наступних методів: дедукції, індукції, логічного узагальнення, аналізу, синтезу для дослідження теоретичних основ управління ліквідністю та діловою активністю підприємства.

Результати. Розвиток ринкових відносин в Україні призводить до відповідальності та самостійності підприємств та інших суб'єктів ринку у розробленні та ухваленні управлінських рішень. Ліквідність підприємства в ринковій економіці є першочерговою умовою існування останнього як суспільно-економічного інституту. Політика управління ліквідністю та діловою активністю важлива насамперед з позиції забезпечення безперервної, ефективної поточної діяльності підприємства, підтримання стабільного фінансового стану та забезпечення постійного розширення й зростання обсягів виробництва, реалізації. Тому показники ліквідності та ділової активності стають основним інструментом при впровадженні на підприємстві комплексної системи ефективності контролінгу. Практичне застосування результатів роботи допоможе вирішити проблемні питання щодо ефективного управління ліквідністю та діловою активністю підприємства, прийняття рішень, що зможуть вплинути на подальше покращення менеджменту підприємства.

Ключові слова: фінансовий механізм; властивості; підходи; критерії; оцінка; взаємозв'язок.

Olena Dmytrivna SHCHERBAN

PhD in Economics,
Assistant Professor,
Department of Finance and Credit,
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National university of trade and economics
E-mail: Elenascherban@mail.ru

STRATEGIC LANDMARKS OF MANAGEMENT OF LIQUIDITY AND BUSINESS ACTIVITY OF AN ENTERPRISE

Abstract

Introduction. At a current stage of economic development the activity of domestic business entities becomes complicated due to the lasting defaults crisis, debts growths, unfavorable tax policy, production shortening and a deficit of financial resources. Failure of fulfilling their obligations makes a negative impact on future perspectives of business entities. Problems, that have been determined, have to be studied while the setup of liquidity management of a business entity. That's why it is important to investigate problems of liquidity and business activity management for the improvement of business entity's functioning, financial stability, increasing the efficiency of resources (capital) expenditure and stability of economic growth, increasing the efficiency of activities of an enterprise regarding amounts of advanced resources and a level of their consumption during production.

Purpose. The article aims to disclose theoretical statements and to improve the liquidity management process and business activity of an enterprise.

Method (Methodology). We have used the following methods in this research: method of deduction, method of induction, method of logical generalization, method of analysis, method of synthesis for investigation of theoretical background of liquidity management and business activity management of an enterprise.

Results. Market relations development in Ukraine leads to increase of responsibility and independence of business entities and other market participants in the process of preparation and affirmation of management solutions. Liquidity of an enterprise in the market economy is a prior condition of existence of an enterprise as social and economic institution. First of all, liquidity management and business activity policy is important from the perspective of ensuring continuous and effective current activity of an enterprise, maintenance of a stable financial state and ensuring lasting extension and growth of production and sales rate. That's why liquidity and business activity indicators become a main tool for the implementation of a complex effective controlling system at the enterprise. Practical use of the results of this article will help to solve problems regarding effective liquidity and business activity of an enterprise, and to make decisions which will be able affect further improvement of an enterprise management process.

Keywords: financial mechanism; characteristics; approaches; criterion; estimation; correlation.

JEL classification: G30, G31, G32

Вступ

Ринкові трансформаційні процеси в економіці нашої країни вимагають удосконалення всіх складових господарського механізму. Суттєвих змін потребує сфера управління не тільки на макроекономічному рівні, а і на рівні основної ланки економіки на підприємствах. Ефективність суб'єктів господарювання значною мірою залежить від об'єктивної, своєчасної та всебічної оцінки фінансового стану підприємства загалом і ліквідності та ділової активності зокрема. Адже достатність забезпеченості підприємства власними та залученими фінансовими ресурсами зумовлюють його здатність здійснювати ефективну господарську діяльність та розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

На сучасному етапі розвитку економіки діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, несприятливою податковою політикою, скороченням виробництва, а також дефіцитом фінансових ресурсів. Невиконання підприємством своїх зобов'язань негативно відображається на перспективах його подальшого існування. Визначені проблеми мають вивчатися при встановленні ефективної політики управління ліквідністю підприємства. Вивчення проблем управління ліквідністю та діловою активністю необхідне задля покращення його функціонування, підтримки стабільності фінансового стану підприємства, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) і стабільності економічного зростання, підвищення ефективності роботи відносно величини авансованих ресурсів або відносно величини їх споживання в процесі виробництва.

Проблеми визначення сутності та оцінювання ділової активності розглядаються в працях таких науковців, як Н. М. Гайдис [1], О. А. Гринькевич [2], О. О. Глущенко [3], Т. М. Ісаєва [5], І. М. Макаруч [6], Н. Л. Мешкова [7], Н. М. Нейф [8], С. Нестерова [9], Л. Т. Снитко [11]. Водночас механізми оцінки ділової активності залишаються слабо розробленими, оскільки кожен з фахівців пропонує різні методики розрахунку її показників, які здебільшого характеризують тільки окремі аспекти ефективності окремого суб'єкта господарювання.

Мета та завдання статті

Метою є розкриття теоретичних положень та удосконалення процесу управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. Поставлені завдання полягають у дослідженні основних складових фінансового механізму управління ліквідністю підприємства; висвітленні засобів задля вирішення проблем у процесі оцінки та управління ліквідністю підприємства; наданні характеристики критеріям ділової активності та оцінці її у фінансовому, виробничому та комерційному аспектах.

Виклад основного матеріалу дослідження

В умовах ринкової економіки діяльність кожного господарюючого суб'єкта стає предметом уваги значного кола інших сторін, зацікавлених у результатах його функціонування.

На основі доступної фінансово-облікової інформації партнери підприємства, інвестори, державні органи, керівництво прагнуть адекватно оцінити його фінансовий стан. Усе це значно збільшує роль аналізу їхнього фінансового стану: створення, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Зовнішнім виявом фінансової стійкості є платоспроможність, тобто можливість наявними ресурсами своєчасно погасити свої платіжні зобов'язання. Оцінка платоспроможності здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів, тобто часу, необхідного для перетворення їх у готівку.

Завданнями управління ліквідністю є [4]:

- здійснення діагностики рівня (стану) ліквідності, оцінка впливу дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на ліквідність підприємства;
- управління активами за термінами погашення;
- управління вартістю ресурсів, які використовуються для забезпечення ліквідності, прогнозування потреби в ліквідних коштах.

Ефектом від упровадження факторингу є перетворення дебіторської заборгованості на вільні для обігу грошові кошти, що сприяє поліпшенню ліквідності, у зв'язку з чим з'являється можливість отримання знижок у своїх постачальників (рис. 1).

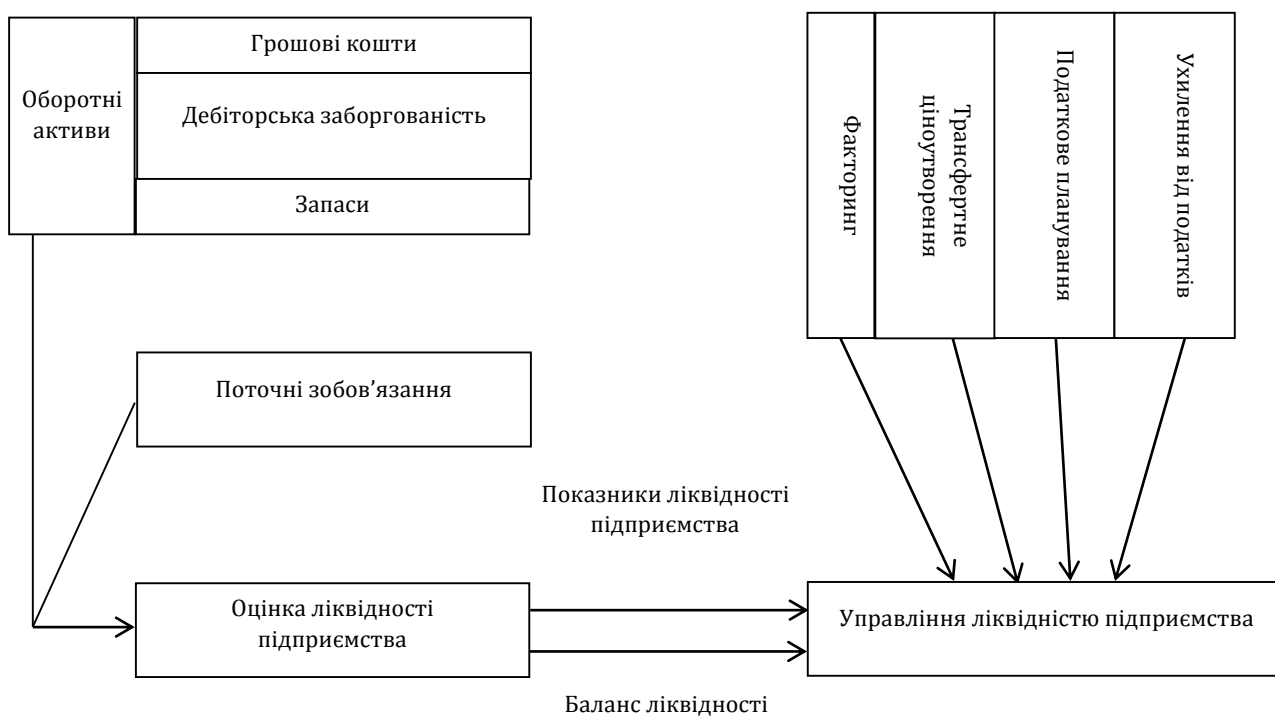

Рис. 1. Засоби для вирішення проблем у процесі оцінки та управління ліквідністю підприємства [10]

Поняття фінансового механізму управління ліквідністю та його елементів є досить різноманітними, тому пропонуємо розглядати структуру фінансового механізму управління ліквідністю підприємства, спираючись на чотири основні складові: елементи забезпечення, політику підприємства, інструменти управління ліквідністю та ризик-менеджмент ліквідності (рис. 2).

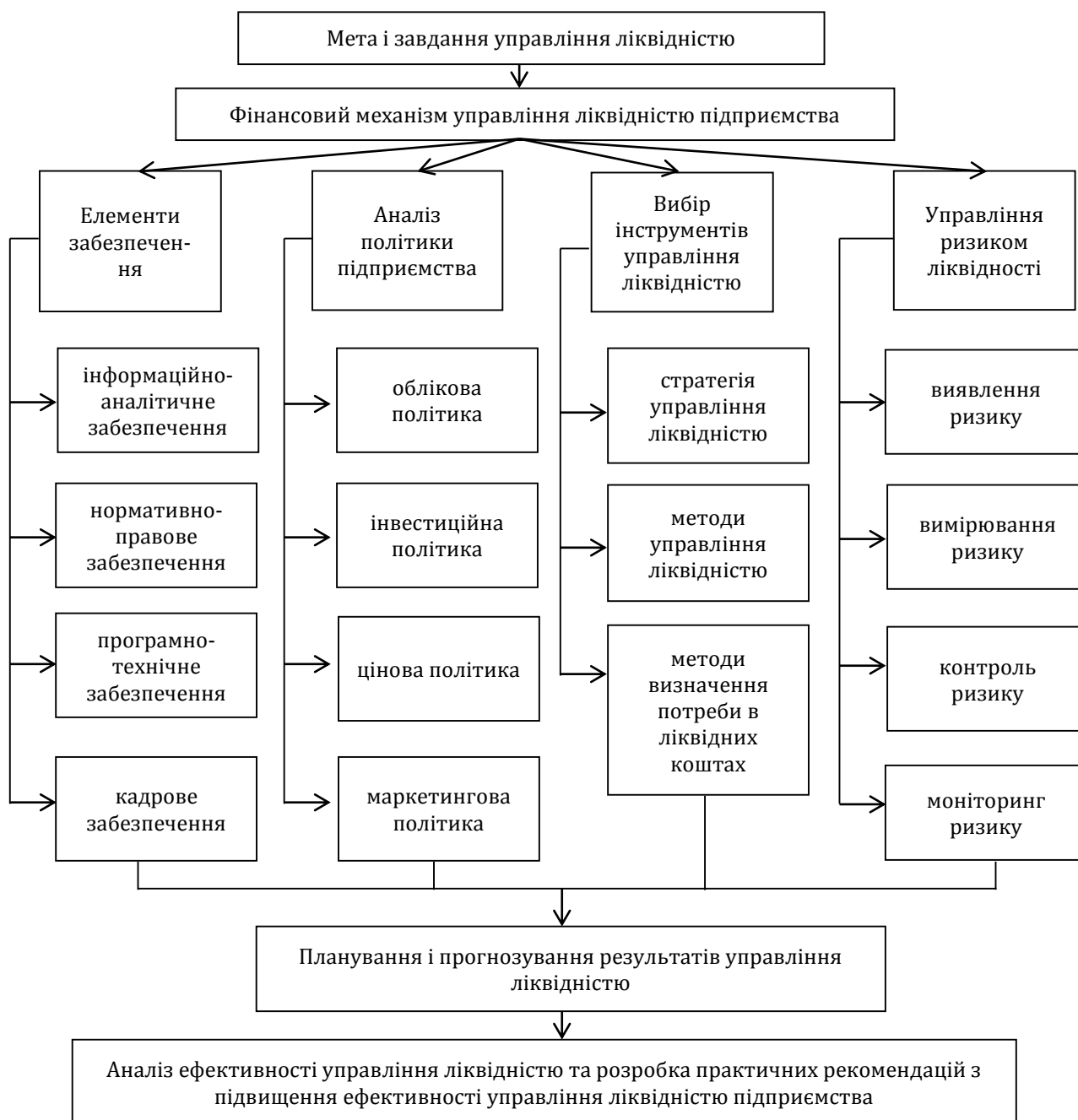

Рис. 2. Основні складові фінансового механізму управління ліквідністю підприємства

Для вирішення проблем, пов'язаних з оцінкою та управлінням ліквідністю підприємства, рекомендовано користуватися різними показниками та засобами, інструментами та підходами, серед яких: факторинг, трансфертне ціноутворення, податкове планування, ухилення від податків та інші. Оборотні активи та поточні зобов'язання є складовими коефіцієнтного аналізу, за допомогою якого проводиться аналіз ліквідності балансу, поточної ліквідності підприємства.

При наявності на підприємстві системи трансфертного ціноутворення можна правильно визначити доходи та витрати підрозділів, а отже, і його прибутковість. Такий метод визначення фінансового

результату підрозділу має реальний характер і дає можливість регулювати внутрішні економічні відносини підприємства ринковими засобами [12].

Податкове планування за умови його правильної організації дає можливість звести до мінімуму податкові зобов'язання, максимально збільшити прибуток та ефективно керувати грошовими потоками, що, як наслідок, сприяє поліпшенню ліквідності на підприємстві [10].

Ухилення від податків як складова податкового планування базується на наступних інструментах: використання податкових пільг; використання податкових лазівок; використання спеціально розроблених схем, оптимізації податкових платежів, які, зазвичай, і є основним інструментом податкового планування.

До методів управління ліквідністю підприємства також можна віднести розподіл коштів по різних каналах, розподіл активів відповідно з термінами пасивів, наукове управління [13].

Ділова активність підприємства може бути визначена як комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу відносно сукупності показників конкурентів.

Показникам ділової активності притаманні такі властивості, як зіставність (показник виявляється за умов зіставлення одного об'єкта з іншим) і динамічність (показник не може розглядатися як довгострокова характеристика незалежно від ефективності діяльності підприємства).

Загальноживаної на сьогодні методики визначення та оцінки ділової активності підприємства не існує. Узагальнення сучасних підходів дозволило виокремити основні методики оцінки, що використовуються в теорії та практиці фінансового аналізу. Оцінка ділової активності здійснюється за такими напрямками [7]:

- оцінка ступеня виконання планів, норм, нормативів;
- оцінка динамічності розвитку фірми, згідно з якою $100 \% < \text{темп зміни активів} < \text{темп зміни прибутку}$, причому прийнятний темп зростання дорівнює відношенню реінвестованого прибутку до власного капіталу на початок періоду;
- оцінка рівня ефективності використання ресурсів (фондовіддача, оборотність активів та їх окремих елементів, тривалість операційного циклу).

Науково-теоретичні підходи до оцінки ділової активності у науковій літературі, які підкреслюють методологічні підходи щодо аналізу ділової активності підприємства шляхом узагальнення якісних та кількісних критеріїв, різні.

Оцінка ділової активності на якісному рівні може бути отримана в результаті порівняння діяльності певного підприємства з однотипними за сферою застосування капіталу підприємства. Показник «економічна додана вартість» найчастіше є визначальним при прийнятті рішень про інвестування коштів у діяльність господарюючого суб'єкта. Таким чином, відображення цього показника у звітності та його використання в аналітичних розрахунках і обґрунтуваннях дозволить більш повно задовольнити інформаційні запити власників фірми та її потенційних інвесторів.

Кількісна оцінка ділової активності здійснюється у таких напрямках: ступінь виконання планових показників за заданими темпами їх зростання; рівень ефективності використання ресурсів [3].

Розглядати та аналізувати ділову активність підприємства також можна в трьох аспектах: фінансовому, виробничому і комерційному (рис. 3).

Комерційний аспект визначає певний результат господарської діяльності підприємства, внаслідок якої воно отримує певний зиск (прибуток) або зазнає збитків (упущена вигода). Цей показник визначається рівнем ділової активності, надійності та розвиненості економічних зв'язків підприємства з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, його конкурентним потенціалом та часткою на ринку збуту, рівнем організації продажу, сервісним обслуговуванням тощо. Аналіз ефективності маркетингової діяльності підприємства доцільно провадити з позицій оцінки рентабельності витрат, пов'язаних з рекламою та розширенням ринку збуту. Одним із визначальних є аналіз конкурентоспроможності товару, що базується на відповідності якостей певного товару стандартам та нормам, що встановлені на ринку.

Виробничий аспект пов'язаний із продуктивністю праці на підприємстві та з ефективністю виконання робочого плану. Так аналіз ефективності виробничої діяльності доцільно провадити у контексті аналізу витрат та рентабельності продукції, що виробляється.

У фінансовому аспекті проявляється насамперед у швидкості обороту його коштів, відображає ефективність роботи підприємства відносно величини авансованих ресурсів або відносно величини їх споживання в процесі виробництва. Фінансове положення організації варто аналізувати шляхом визначення показників оборотності основних категорій функціонування суб'єктів підприємництва, таких, як запаси, активи, дебіторська та кредиторська заборгованість.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, підвищення ефективності використання виробничих ресурсів підприємства може розглядатися як умова розвитку ресурсного потенціалу та зростання ділової активності. Дослідження ресурсних факторів економічної динаміки формування ділової активності підприємства можна проводити за допомогою аналізу екстенсифікації та інтенсифікації, а аналіз співвідношення екстенсивних та інтенсивних ресурсних факторів дозволить визначати стадію економічної динаміки і виявляти резерви розвитку ресурсного потенціалу підприємства, залучення яких сприятиме зростанню ділової активності.

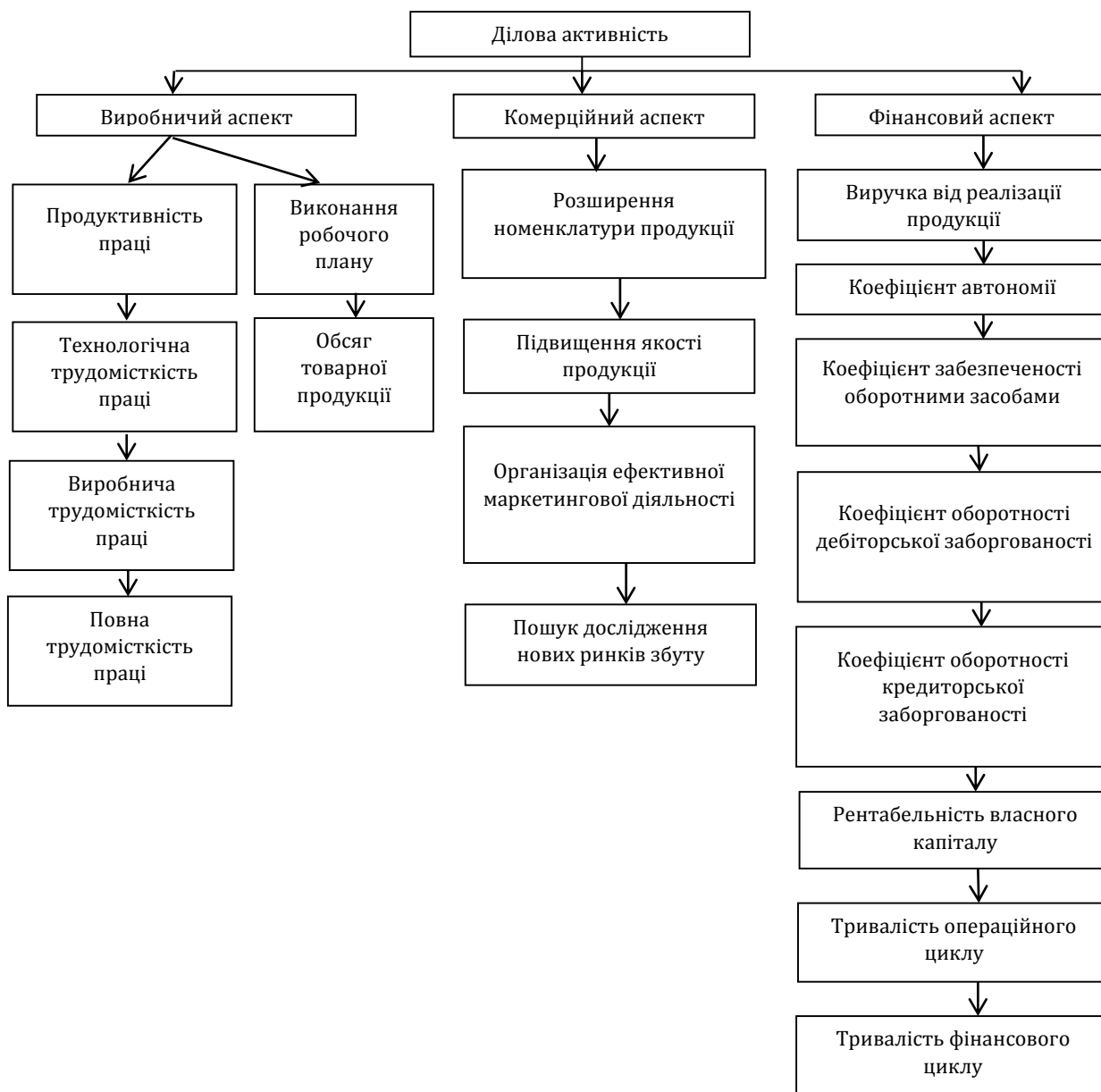

Рис. 3. Схема оцінки ділової активності підприємства

Список літератури

1. Гайдис, Н. М. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посібн. / Н. М. Гайдис. – Львів : Вид-во ЛБІ НБУ, 2006. – С. 414.
2. Гринькевич, О. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємств / О. А. Гринькевич, Г. І. Кіндрацька // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 6. – С. 215.
3. Глуценко, О. О. Вдосконалення менеджменту ліквідності (платоспроможності) за умов платіжно-розрахункової кризи в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8483/1/04.pdf>.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 07.08.2011р. № 996-14.

5. Ісаєва, Т. М. Оцінка ефективності діяльності підприємства на основі застосування збалансованої системи показників / Т. М. Ісаєва // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 2 (18). – С. 79-84.
6. Макарчук, І. М. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Makarchuk.pdf.
7. Мешкова, Н. Л. Розвиток теоретичних аспектів управління діловою активністю підприємства / Н. Л. Мешкова, І. А. Фесенко // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2013. - №3.
8. Нейф, Н. М. Методологические подходы к оценке деловой активности предприятия / Н. М. Нейф, Н. А. Дозорова // Вестник Ульяновской государственной сельскохозяйственной академии. – 2011. – № 3. – С. 135-140.
9. Несторова, С. Адаптація аналізу ліквідності та платоспроможності до сучасних умов господарювання / С. Несторова, М. Стегней, В. Сідун // Економічний аналіз. – 2011 рік. - № 8. Ч. 2. - С. 279- 282.
10. Організація податкового планування на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://taxoffshore.org.ua/stat01.html>.
11. Снитко, Л. Т. Управление деловой активностью организаций потребительской кооперации: теоретические основы и методическое обеспечение : [монография] / Л. Т. Снитко, Л. Е. Клименко. – Белгород : Кооперативное образование, 2010. – 322 с.
12. Трансфертні ціни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1325031353872/ekonomika/transfertni_tsini_sutnist_funktsiyi_printsipi.
13. Управління ліквідністю підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svitohlyad.com.ua/biznes/upravlinnya-likvidnistyu-pidpryemstva>.
14. Факторинг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3>.

References

1. Haydys, N. M. (2006). *Finansovyy analiz*. L'viv : Vyd-vo LBI NBU.
2. Hryn'kevych, O. A. Kindrats'ka, H. I. (2010). Informatsiyno-analitychne zabezpechennya upravlinnya dilovoyu aktyvnistyu pidpryemstv. *Ekonomichnyy analiz*, 6, 215.
3. Hlushchenko, O. O. (2004). *Vdoskonalennya menedzhmentu likvidnosti (platospromozhnosti) za umov platizhno-rozrakhunkovoyi kryzy v Ukraini*. Retrieved from: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8483/1/04.pdf>.
4. *Pro bukhholders'kyy oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini*. (2011). Zakon Ukrainy vid 07.08.2011r. # 996-14.
5. Isayeva, T. M. (2012). Otsinka efektyvnosti diyal'nosti pidpryemstva na osnovi zastosuvannya zbalansovanoi systemy pokaznykiv. *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2(18), 79-84.
6. Makarchuk, I. M. (2011). *Teoretychni osnovy otsinky finansovoho stanu pidpryemstv*. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Makarchuk.pdf.
7. Myeshkova, N. L., Fesenko, I. A. (2013). Rozvytok teoretychnykh aspektiv upravlinnya dilovoyu aktyvnistyu pidpryemstva. *BIZNESINFORM*, 3.
8. Neyf, N. M., Dozorova, N. A. (2011). Metodolohycheskye podkhody k otsenke delovoy aktyvnosti predpryyatyya. *Vestnyk Ul'yanovskoy gosudarstvennoy sel'skokhozyaystvennoy akademyy*, 3, 135-140.
9. Nestorova, S., Stehney, M., Sidun, V. (2011). Adaptatsiya analizu likvidnosti ta platospromozhnosti do suchasnykh umov hospodaryuvannya. *Ekonomichnyy analiz*, 8 (2), 279-282.
10. *Orhanizatsiya podatkovoho planuvannya na pidpryemstvi*. (n.d.). Retrieved from: <http://taxoffshore.org.ua/stat01.html>.
11. Snytko, L. T., Klymenko, L. E. (2010). *Upravlenie delovoy aktivnost'yu orhanyzatsii potrebitel'skoy kooperatsii: teoreticheskie osnovy i metodicheskoe obespechenie*. Belhorod : Kooperativnoe obrazovanye.
12. *Transfertni tsiny*. (n.d.). Retrieved from: http://pidruchniki.com/1325031353872/ekonomika/transfertni_tsini_sutnist_funktsiyi_printsipi.
13. *Upravlinnya likvidnistyu pidpryemstva*. (n.d.). Retrieved from: <http://svitohlyad.com.ua/biznes/upravlinnya-likvidnistyu-pidpryemstva>.
14. *Faktorynh*. (2016). Retrieved from: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3>.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2016 р.